

ВІДГУК

офіційного опонента про дисертацію
Слободяника Олександра Васильовича
з теми: «Педагогічні умови організації виробничого навчання майбутніх
столярів-будівельників у вищих професійних училищах»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Докладний аналіз дисертації Олександра Васильовича Слободяника «Педагогічні умови організації виробничого навчання майбутніх столярів-будівельників у вищих професійних училищах» дозволяє сформулювати узагальнені висновки щодо актуальності, ступеня обґрунтованості основних наукових положень, висновків, рекомендацій, достовірності, наукової новизни, практичного значення, а також загальної оцінки роботи.

Актуальність теми дисертації

Динамічні глобалізаційні та інтеграційні процеси в суспільстві, орієнтування соціально-економічних систем на міжнародний простір та перетворення ринкових відносин викликали потребу в конкурентоздатних кваліфікованих робітничих кадрах, зокрема для будівельної галузі. В Україні таку підготовку здійснюють близько 180 професійно-технічних навчальних закладів. Водночас кардинальні зміни, що відбуваються у сфері будівництва, вимагають вдосконалення професійної підготовки майбутніх столярів-будівельників, оскільки належний рівень кваліфікації робітників, їхня професійна компетентність і мобільність є факторами розвитку ефективного виробництва.

Акцентуємо, що сучасні вимоги будівельного господарства до рівня підготовленості трудового потенціалу визначаються не стільки у розрізі знань особливостей сфери будівництва, скільки у форматі способів практичного їх застосування. Йдеться про уміння, здатність, готовність проявити набуті знання у конкретній професійній діяльності.

Це доволі складний процес, тому виникає потреба удосконалення змісту та якості професійно-практичної підготовки, що передбачає урахування педагогічних умов організації виробничого навчання майбутніх столярів-будівельників у вищих професійних училищах зокрема.

Автор дослідження правомірно зауважує, у зв'язку з тим, що точність трудових дій та прийомів, різноманітність робочих операцій, визначених професією «Столяр будівельний», особливі вимоги охорони праці мають значний вплив на кількість і якість столярно-будівельних робіт, посилюється значення модернізації процесу професійної підготовки кваліфікованого

Бох №107-38/50

Відг 14.12.2016р.

робітника, особливо у її професійно-практичній частині, що включає виробниче навчання (в майстерні та на виробництві) та виробничу практику.

Усе сказане зумовлює актуальність теми наукового дослідження Слободяника Олександра Васильовича.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Зміст дисертації охоплює основні аспекти теми. Праця складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків, відображає процес та результати дослідження. Її ключові положення ґрунтуються на основних засадах філософії освіти, законодавчих і нормативних документах про професійну освіту.

Науковий і творчий задум та етапи його реалізації презентовані у вступі, доведено актуальність теми, подано понятійний апарат: визначено об'єкт, предмет, мету, завдання та гіпотезу дослідження.

Чотири дослідницькі завдання О. Слободяник виконував, застосовуючи визначені найбільш доцільні для наукового пошуку теоретичні, статистичні та емпіричні методи.

Відповіді на перше завдання містить перший розділ. Дисертант ґрунтовно з'ясовує рівень дослідженості проблеми професійно-практичної підготовки учнів вищих професійних училищ у педагогічній теорії, здійснити дефінітивний аналіз сутності основних понять та з'ясувати стан організації виробничого навчання майбутніх столярів-будівельників у ВПУ (с. 14-66). Аналізуючи вітчизняну й зарубіжну літературу, дисертаційні роботи, законодавчі акти і нормативно-правові документи, правомірно доходить висновку про те, що основою професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників є якість їхньої професійно-практичної підготовленості, яка забезпечується процесами виробничого навчання та практики.

Розбіжності між вимогами будівельного ринку, інтенсивністю розвитку технологій і матеріалів та консервативними особливостями навчально-виробничого процесу посилюють актуальність вивчення проблеми організації процесу виробничого навчання майбутніх столярів-будівельників у вищих професійних училищах.

Встановлено, що розв'язанню означених суперечностей сприяє реалізація компетентної парадигми у виробничому навчанні, що надає перспективи для оновлення його змісту та підвищення рівня професійної компетентності майбутніх столярів-будівельників. На основі проектно-технологічного підходу забезпечується безперервність в удосконаленні практичних навичок, вчасна їх узгодженість з вимогами будівельної галузі й потребами особистості.

Заслугове на увагу аналіз сутності базових категорій дослідження, виявлення взаємозв'язку між поняттями «компетенція», «компетентність», «професійна компетентність», «виробниче навчання». Не викликає сумнівів, що професійно-практична підготовка майбутніх столярів-будівельників є організованим в інноваційному освітньому середовищі процесом, що регламентується нормативно-правовими документами освітньої галузі та змістово реалізовується в педагогічній взаємодії через творче використання традиційних та інноваційних педагогічних технологій задля досягнення якісного підвищення рівня професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Педагогічний аналіз стану організації виробничого навчання майбутніх столярів-будівельників у вищих професійних училищах засвідчив невідповідність кваліфікаційного рівня випускника ВПУ змісту інтегральної компетентності, що визначена Національною рамкою кваліфікацій, реальним потребам ринку праці.

Виявлено недостатнє відображення у змісті Державних стандартів професійно-технічної освіти ключових, інформаційно-технологічних, енергозберігаючих, екологічних компетентностей, що впливають на якість виробничих процесів; з'ясовано, що застарілість кваліфікаційних вимог зумовлює дефіцит інноваційно-професійних знань як основи реалізації виробничих функцій, порушуючи принцип інтеграції професійно-теоретичної й професійно-практичної підготовки.

Незаперечним є те, що інноваційні процеси в будівельній галузі вимагають відображення новоутворень у традиційній системі професійно-практичної підготовки, що уможлиблюється за рахунок використання інноваційних педагогічних технологій, зокрема проектних, які забезпечують безперервність розвитку професійної компетентності майбутніх столярів-будівельників.

Автор справедливо зауважує, що недостатнє забезпечення процесу організації виробничого навчання методиками, що ґрунтуються на позиціях компетентнісного та проектно-технологічного підходів, спричинюють низьку активність майстрів виробничого навчання щодо використання інноваційних педагогічних технологій у процесі розв'язання професійно-творчих завдань, у продуктивній організації професійно-практичної підготовки (с. 66).

Друге завдання дослідження пов'язане з визначенням і теоретичним обґрунтуванням педагогічних умов організації виробничого навчання учнів вищих професійних училищ будівельного профілю, до яких О. Слободяник відносить забезпечення професійної мотивації майбутніх столярів-будівельників на основі реалізації інноваційних педагогічних технологій у

процесі розв'язання професійно-творчих завдань; оновлення змісту виробничого навчання майбутніх столярів-будівельників на засадах компетентнісного та проектно-технологічного підходів відповідно до оновлення кон'юнктури будівельного ринку, новітніх технологій та матеріалів у будівельній галузі; використання проектних технологій у процесі виробничого навчання майбутніх столярів-будівельників у вищих професійних училищах.

Позитивно оцінюємо також розроблену модель організації виробничого навчання майбутніх столярів-будівельників на засадах компетентнісного підходу, що реалізовується цільовим, суб'єктивним, змістово-технологічним та результативним блоками (с. 94 дисертації та с. 9 автореферату). Модель спрямована на оптимізацію навчально-виробничого процесу, покращення навчальної діяльності учнів, розширення та збагачення їхньої мотиваційної сфери на оволодіння здатністю до проектної навчальної діяльності, удосконалення професіоналізму протягом усього активного трудового життя.

Третє завдання дослідження передбачає уточнення критеріїв, показників та означення рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх столярів-будівельників у вищих професійних училищах. Взаємозв'язок мотиваційно-особистісного, когнітивно-пізнавального та діяльнісно-поведінкового критеріїв відображає інтегративну структуру професійної компетентності майбутніх столярів-будівельників. У контексті кожного критерію якісно описано показники та рівні їх прояву: високий, достатній, середній, низький. Розроблено діагностувальний інструментарій.

Щодо четвертого завдання, то воно передбачає розроблення й експериментальну перевірку авторської методики організації виробничого навчання майбутніх столярів-будівельників у вищих професійних училищах, яка ґрунтується на положеннях проектно-технологічного підходу, відтворює взаємозв'язки між компонентами організаційної системи виробничого навчання й передбачає реалізацію мотиваційно-особистісного, когнітивно-пізнавального, діяльнісно-творчого, рефлексивно-результативного етапів на основі традиційних форм, методів, засобів навчання, інноваційних педагогічних технологій, як упродовж цілісного процесу виробничого навчання, так і конкретно в організації проектної навчальної діяльності. Авторська методика відображає логіку методичної діяльності педагогічних працівників з організації процесу виробничого навчання, інтегративним результатом якої є формування професійної компетентності учнів (с. 131-151 дисертації).

Вважаємо, що заслуговує підтримки докладний опис організації та результатів експериментального дослідження, яке здійснювалось упродовж

2011–2015 рр. на основі програми педагогічного експерименту за підготовчим, констатувальним, формувальним та контрольним етапами.

Результати дослідно-експериментальної роботи, а саме: наукова новизна, теоретичні і практичні висновки, методичні рекомендації – достовірні.

Наукова новизна одержаних результатів

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто вказати на результати, що мають вагому наукову новизну, яка полягає в тому, що дисертантом уперше визначено й теоретично обгрунтовано педагогічні умови організації виробничого навчання майбутніх столярів-будівельників у ВПУ; теоретично обгрунтовано й розроблено модель організації виробничого навчання майбутніх столярів-будівельників на засадах компетентнісного підходу; розроблено та експериментально перевірено авторську методiku організації виробничого навчання майбутніх столярів-будівельників у вищих професійних училищах; набули подальшого розвитку положення з впровадження проектно-технологічного підходу в процес професійної підготовки майбутніх столярів-будівельників у ВПУ, що забезпечують доповнення існуючих кваліфікаційних вимог інноваційними складовими, які з'являються у техніці, технологіях, матеріалах, кон'юнктурі будівельного ринку й передбачають якісне виконання учнями виробничих функцій.

Заслугує позитивної оцінки практичне значення дослідження, а саме: розроблення авторської методики організації виробничого навчання майбутніх столярів-будівельників у вищих професійних училищах на засадах проектно-технологічного підходу; підготовлених методичних рекомендацій «Технологія навчального проектування на заняттях виробничого навчання» (для проведення занять виробничого навчання з професії 7124 «Столяр будівельний»). Основні положення та результати дослідження знайшли відображення в Державному стандарті професійно-технічної освіти з професії «Деревообробник будівельний» (у змісті навчальної програми з виробничого навчання) та можуть бути творчо адаптовані до підготовки кваліфікованих робітників будівельних професій. Географія закладів, у яких впроваджено результати дослідження є доволі переконливою для формулювання судження про затребуваність й актуальність практичних напрацювань автора.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертацій в опублікованих працях

Кількість публікацій, обсяг, якість, повнота інтерпретування результатів та з'ясування теми дисертації є достатніми.

Успішна апробація матеріалів дослідження на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях свідчить про те, що з

ключовими питаннями наукових студій О. В. Слободяника обізнана широка громадськість.

Вивчення матеріалів дисертації дозволяє зробити висновок, що наукові здобутки автора, які ґрунтуються на всебічному вивченні досліджуваної теми, аналізі різних підходів до її розв'язання, використанні достатнього масиву літературних джерел, мають теоретичну та практичну значущість.

Доробок Олександра Васильовича, викладений у розділах дисертації та додатках, пропозиціях і рекомендаціях, наукових статтях, може слугувати підґрунтям для реалізації на практиці важливих освітніх завдань.

Позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, вважаємо за необхідне висловити певні дискусійні міркування та зауваження, які потребують окремих уточнень і пояснень.

Дискусійні положення та зауваження

1. У змісті дисертаційної роботи (с. 2-3) назви окремих розділів і підрозділів потребують уточнення і коригування. До прикладу, підрозділ 1.2 «Аналіз виробничого навчання майбутніх столярів будівельної галузі та визначення проблеми дослідження», розділ 2 «Обґрунтування педагогічних умов організації виробничого навчання майбутніх столярів-будівельників та розробка методики їх реалізації» прочитуються як постановка завдання, а не як номінація.

Певні розбіжності такого характеру простежуємо між змістом підрозділів та їх назвою. Так, автор з'ясовує проблеми, пов'язані з організацією виробничого навчання майбутніх столярів-будівельників (нагадаємо, що тема дисертації: «Педагогічні умови організації виробничого навчання майбутніх столярів-будівельників у вищих професійних училищах»), однак у назвах підрозділу 2.1 заявлено про педагогічні умови організації виробничого навчання у вищих професійних училищах будівельного профілю, хоч зміст цих підрозділів присвячений тільки столярам-будівельникам, а не усім робітникам будівельної галузі.

2. У моделі організації виробничого навчання майбутніх столярів-будівельників (с. 95, рис. 2.2) партнерську взаємодію забезпечують майстри виробничого навчання, викладачі й учні. У дослідженні дисертант достатньо приділяє уваги аналізу педагогічної діяльності майстрів виробничого навчання, однак робота значно виграла б, якби було презентовано й участь викладачів в удосконаленні процесу виробничого навчання, наголошено на ролі педагогів професійного навчання у підвищенні професійної компетентності столярів-будівельників. Адже сучасний педагог органічно поєднує функції викладача спеціальних дисциплін із функціями майстра виробничого навчання.

3. На нашу думку, у дослідженні доцільно було б проілюструвати взаємозв'язки між загальнопрофесійним, професійно-теоретичним та професійно-практичним циклами професійної підготовки майбутніх столярів-будівельників.

4. Авторська методика організації виробничого навчання майбутніх столярів-будівельників у вищих професійних училищах є практичним результатом пропонуваного дослідження, який можна брати за основу в організації навчально-виробничого процесу професійно-технічних навчальних закладів. У дисертаційній роботі авторській методиці присвячено цілий підрозділ 2.4, а експериментальна перевірка цієї методики подана в розділі 3. Водночас в авторефераті результати експериментальної перевірки методики представлено якісно, ґрунтовно й достатньо, а особливості розроблення і специфіка упровадження авторської методики – стисло, що применшує її цінність, ускладнює сприймання читача.

Зауваження до дисертаційної роботи не применшують її значення та не знижують загальної оцінки, проте можуть слугувати імпульсом для дискусії під час захисту результатів дослідження і стимулом для наукової перспективи.

Загальний висновок

Дисертація Слободяника Олександра Васильовича з теми: «Педагогічні умови організації виробничого навчання майбутніх столярів-будівельників у вищих професійних училищах» є самостійно виконаним і завершеним авторським науковим дослідженням.

Актуальність теми, наукова новизна основних положень, висновків і пропозицій дисертаційної роботи, теоретичне і практичне значення її, відповідність вимогам п. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, є підставою для присудження Олександрові Васильовичу Слободянику наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри інженерної педагогіки
та мовної підготовки ДВНЗ «Криворізький
національний університет»

